O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

FARG‘ONA DAVLAT UNIVERSITETI

80

Farg‘ona davlat universiteti "Iqtisodiyot va servis" kafedrasi professori, iqtisodiyot fanlari doktori MAMAJON ADXAMOVning 80 yillik yubileyiga bag‘ishlangan

"YANGI O‘ZBEKISTONNING IQTISODIY TARAQQIYOTIDA TARMOQ VA HUDUDLARNI JADAL RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI"

mavzusida respublika miqyosidagi ilmiy-amaliy anjuman **materiallari**

2023-yil 6-fevral

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI

OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

FARG‘ONA DAVLAT UNIVERSITETI

IQTISODIYOT VA SERVIS KAFEDRASI

Yangi O‘zbekistonning iqtisodiy taraqqiyotida tarmoq va hududlarni jadal rivojlantirish istiqbollari

mavzusidagi

respublika ilmiy-amaliy konferensiya

MATERIALLARI TO‘PLAMI

(6 fevral 2023 yil)

Farg‘ona - 2023

BBK: 65.2/4

UDK: 332.1

Yangi O‘zbekistonning iqtisodiy taraqqiyotida tarmoq va hududlarni jadal rivojlantirish istiqbollari. Respublika ilmiy-amaliy konferensiya materiallari to‘plami. – Farg‘ona: Farg‘ona davlat universiteti, 2023. 510 b.

Mas’ul muharrir: i.f.d., dotsent A.T.Mirzayev

Tahririyat hay’ati: G.Xonkeldiyeva, A.Asraqulov, O.Teshaboyeva, A.Oripov

Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi Farg‘ona davlat universiteti bo‘yicha 2023 yil 24 yanvar kuni chiqarilgan “Respublika ilmiy-amaliy anjumani o‘tkazish to‘g‘risida” gi 25-sonli buyruqqa muvofiq o‘tkazildi**.**

Konferensiya materiallari to‘plamidagi maqola va tezislar hududlarni muvozanatli rivojlantirish bilan bog‘liq bo‘lgan institutlar va ilmiy izlanishlar olib borayotgan professor-o‘qituvchilar, ilmiy xodim-izlanuvchilar va magistrantlar hamda talabalar uchun mo‘ljallangan.

Mazkur to‘plamga kiritilgan materiallarning mazmuni, undagi statistik ma’lumotlar va meyoriy hujjatlar sanasining to‘g‘riligiga hamda tanqidiy fikr-mulohazalarga mualliflarning o‘zlari ma’suldirlar.

3. Mirzaev A.T. Assessment of cluster formation in management of recreational activity. International Scientific Journal "Theoretical & Applied Science", Philadelphia, USA. 04, (84), 2020. – 605-610-pp.p -ISSN: 2308-4944. http://T-Science.org

4. Mirzaev A.T. Evaluation of innovation capacity resource components in effective management of recreational clusters on the basis of econometric analysis. EPRA International Journal of Research and Development (IJRD). India. Volume: 5 Issue: 7 July 2020. –P.131-137. DOI: https://doi.org/10.36713/epra4790

5. Мирзаев А.Т. Совершенствование системы электронного бронирования как часть цифрования управленческой деятельности туристско-рекреационных предприятий. Бюллетень науки и практики. Нижневартовск, Россия. Т. 6. №8. 2020. – 99-104 б. DOI: https://doi.org/10.33619/2414-2948/57

6. Mirzayev A.T. O'zbekistonda turistik-rekreatsiya korxonalari faoliyatini boshqarishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish. Ishlab chiqarishni klaster usulida tashkil etishning zaruriyati. Biznes-Daily media. -2020, №1. -62-65-b.

INSON KAPITALINI RIVOJLANTIRISHDA TA'LIM XIZMATLAR SIFATINI OSHIRISH MASALALARI

Toxirov Javlon Raximovich

BuxDU "Marketing va menejment" kafedrasi o'qituvchisi

Jahon aholisining o'sib borishi va xizmatlar bozorida raqobat kuchayishi sharoitida sifatli talim xizmatlarini ko'rsatishda samarali mexanizmlarni joriy qilish, belgilangan tashkiliy-huquqiy jihatlarini takomillashtirish, ta'lim xizmatlari ko'rsatishda sifat va samaradorlig nuqtai nazaridan tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini ishlab chiqish hamda takomillashtirish borasida olib borilayotgan ishlar dolzarbligi bilan ahamiyatlidir.

Eng avvalo, Bosh Qomusimiz — Konstitutsiyamizning 41-moddasida "Har kim bilim olish huquqiga ega. Bepul umumiy ta'lim olish davlat tomonidan kafolatlanadi. Maktab ishlari davlat nazoratidadir" [1].

Mamlakatimizda mustaqillikning ilk kunlaridan boshlab ta'lim tizimini tubdan isloh qilishga alohida e'tibor qaratilayotganligi natijasida bugungi kunga kelib ta'lim tizimi yoshlarimizning jahon andozalari darajasida zamonaviy bilim olishlariga zamin yaratmoqda. Jumladan, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majlis va O'zbekiston xalqiga Murojaatnomasida Yangi O'zbekistonni rivojlantirishning nafaqat bir yillik, balki, yaqin kelajakdagi ustuvor yo'nalishlari aniq belgilab berildi. Unda "Ta'lim sifatini oshirish — Yangi O'zbekiston taraqqiyotining yakkayu yagona to'g'ri yo'lidir" deb ta'kidlab o'tdilar [2].

Eng avvalo, maqsadi ta'lim sohasidagi munosabatlarni tartibga solishdan iborat yangi tahrirdagi "O'zbekiston Respublikasining Ta'lim to'g'risida"gi Qonunining ikkinchi bobi ta'lim tizimi, turlari va shakllariga bag'ishlangan bo'lib, 6-moddasida ta'lim tizimi yoritilgan. Unda yozilishicha, ta'lim tizimi "davlat ta'lim standartlari davlat ta'lim talablarini, o'quv rejalari va o'quv dasturlarini; davlat ta'lim standartlarini, davlat ta'lim talablari va o'quv dasturlarini amalga oshiruvchi ta'lim tashkilotlarini; ta'lim sifatini baholashni amalga oshiruvchi tashkilotlarni; ta'lim tizimining faoliyat ko'rsatishi va rivojlanishini ta'minlash uchun zarur bo'lgan tadqiqot ishlarini bajaruvchi ilmiy pedagogik muassasalarni; ta'lim sohasidagi davlat boshqaruvi organlarini, shuningdek, ularning tasarrufidagi tashkilotlar" o'z ichiga oladi [3].

Ayniqsa, jamiyatimizda amalga oshirilayotgan yirik islohotlar xalq xo‘jaligi hamda boshqa sohalarning turli tarmoqlari uchun g‘oyaviy-siyosiy jihatdan yetuk, nazariy, amaliy va kasbiy tayyorgarligi yuqori kadrlar yetkazib berishni talab etmoqda.

Mamlakatda ta’lim tizimini yagona va uzluksizligini e’tiborga olgan holda, aytish mumkinki, ta’lim xizmatlarini ko‘rsatish ta’lim turlarining mantiqiy bog‘langan munosabatlariga taalluqlidir. Fikrimizcha, ta’lim tizimida xizmatlar sifati ko‘p jihatdan amaldagi ta’lim turlarining barcha bosqichlaridagi faoliyati jarayoni bo‘lib, bir-biriga uzviy bog‘langan holda tashkilotlar va muassasalarning muvaffaqiyatli hamkorligidan iborat deb hisoblaymiz (1-rasm).

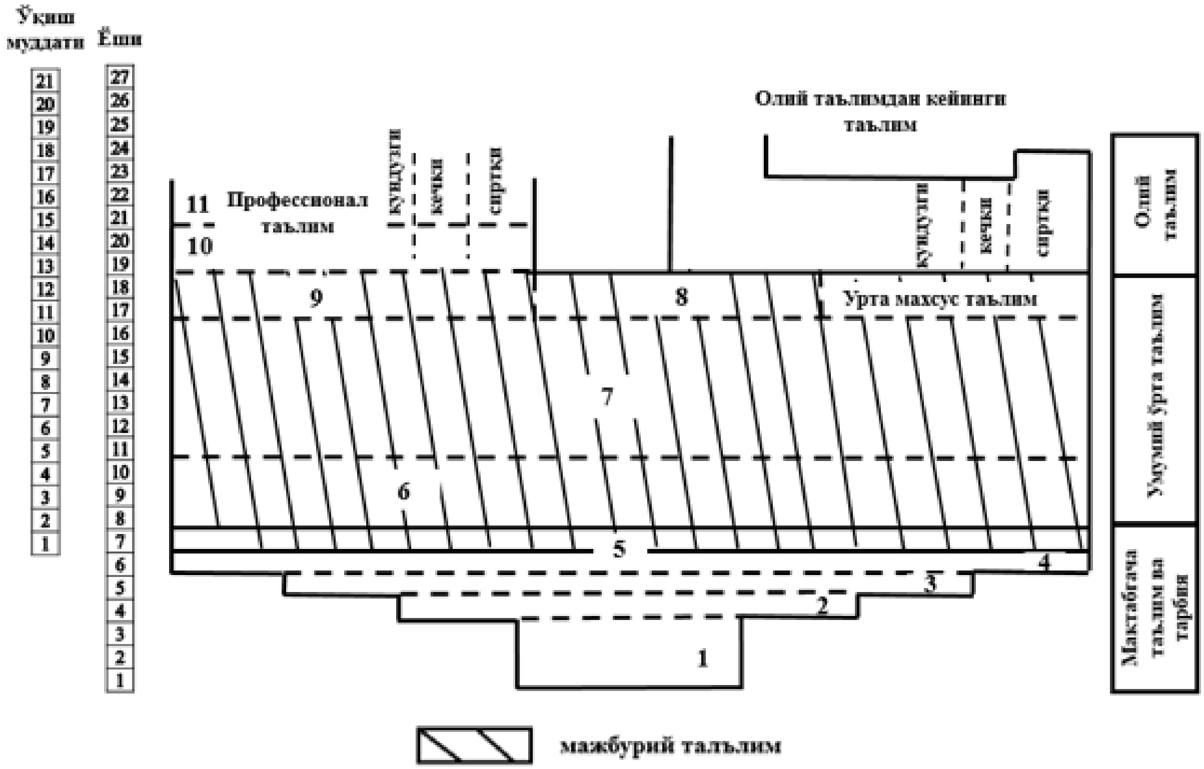

1 – илк ривожланиш гуруҳи (бир ёшдан уч ёшгача)
2 – кичик гуруҳ (уч ёшдан тўрт ёшгача)
3 – ўрта гуруҳ (тўрт ёшдан беш ёшгача)
4 – катта гуруҳ (беш ёшдан олти ёшгача)
5 – мактабга тайёрлов гуруҳи (олти ёшдан етти ёшгача)
6 – бошланғич таълим (I–IV синфлар)
7 – таянч ўрта таълим (V–IX синфлар)
8 – ўрта таълим (X–XI синфлар)
9 – бошланғич профессионал таълим
10 – ўрта профессионал таълим
11 – ўрта махсус профессионал таълим

1-rasm. O‘zbekiston Respublikasi ta’lim tizimining sxemasi [4]

Rasm ma’lumotlaridan ko‘rinib turibdiki, ta’lim tizimining har bir elementlari o‘zaro bog‘liqlikda va doimiy aloqada bo‘lib, qonun hujjatlarida nazarda tutilgan holda amalga oshadi.

Shu jihatdan ham maqsadi maktabgacha ta’lim va tarbiya sohasidagi munosabatlarni tartibga solishdan iborat bo‘lgan “O‘zbekiston Respublikasining maktabgacha ta’lim va tarbiya to‘g‘risida” gi Qonunining 4-moddasida maktabgacha ta’lim va tarbiyaning asosiy prinsiplari yoritilgan [5].

Ta’lim xizmatlarini ko‘rsatish jarayonida maktabgacha ta’lim tashkilotlari har bir bolaning maktabgacha ta’lim va tarbiya olish imkoniyatlarini, iste’dodini, ishtiyoqlari va qobiliyatlarini,

rivojlantirish uchun shart-sharoitlarni, ta’lim, tarbiya berish va ularni sog‘lomlashtirishning, oila hamda maktabgacha ta’lim tashkiloti tarbiyaviy ta’sirini, ta’lim va tarbiya berish uyg‘unligini, shaxsiy yondashuvni, ta’limning izchilligi hamda uzluksizligini, ta’lim va tarbiyaning demokratik hamda dunyoviy xususiyatga egaligini, jarayonning shaffofligi va ochiqligini, mazmuni, darajasi hamda hajmining maktabgacha bo‘lgan yoshdagi bolalarning rivojlanish xususiyatlariga va sog‘lig‘i holatiga muvofiqligi prinsiplarini inobatga olish lozim.

Xususan, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 8 oktabrdagi PF-5847-sonli «O‘zbekiston Respublikasi oliy ta’lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida»gi Farmonining maqsadi “oliy ta’limni tizimli isloh qilishning ustuvor yo‘nalishlarini belgilash, zamonaviy bilim va yuksak ma’naviy-axloqiy fazilatlarga ega, mustaqil fikrlaydigan yuqori malakali kadrlar tayyorlash jarayonini sifat jihatidan yangi bosqichga ko‘tarish, oliy ta’limni modernizatsiya qilish, ilg‘or ta’lim texnologiyalariga asoslangan holda ijtimoiy soha va iqtisodiyot tarmoqlarini rivojlantirish” etib belgilangan [6].

Jahonning rivojlangan mamlakatlari tajribasidan ko‘rinadiki, xizmatlar sohasini rivojlantirish hamda ulardan samarali foydalanish hisobiga iqtisodiy taraqqiyotni ta’minlashga alohida e’tibor qaratiladi. Xizmatlar sohasining kengayishi va rivojlanishi milliy daromadlarning oshishini ta’minlovchi hamda aholi uchun munosib turmush darajasini ta’minlashning hal qiluvchi omilidir. Xizmatlarning yuqori sifati va xilma-xilligi xodimlarning mehnat samaradorligini oshiradi, iste’mol xarajatlarini kamaytiradi, vaqtni tejalishiga olib keladi hamda bo‘sh vaqt samaradorligini oshiradi.

Rasmiy statistikaning ko‘rsatishicha, iqtisodiyotning faoliyat turlari kesimida O‘zbekiston Respublikasining yalpi ichki mahsulot (YAIM) hajmi 2020 yilda 580203,2 milliard so‘mni, 2010 yilda esa 74042,0 milliard so‘mni, o‘sish sur’ati 113,7 foizni, unda xizmatlar hajmi 2020 yilda 218 853,5 milliard so‘mni, 2010 yilda 27 126,8 milliard so‘mni, o‘sish sur’ati esa 113,0 foizni tashkil etgan.

Yuqorida keltirilgan jamlanma ma’lumotlarni tahlil qilganimizda, xizmat ko‘rsatish sohasining mamlakat YAIMdagi ulushi oxirgi 10 yil davomida muttasil oshib bormoqda. Agar uning miqdori 2010 yilda 36,6 foizni tashkil qilgan bo‘lsa, 2020 yilga kelib, 37,7 foizni, 2010 yilda esa 36,6 foizni tashkil etganligini kuzatishimiz mumkin.

Tahliliy ma’lumotlardan ko‘rinib turibdiki, tahlil etilgan mazkur 2010-2020 yillar davomida YAIMda xizmatlarning ulushi muntazam ortib borgan. Buni keyingi yillarda insonlarning xizmatlarga bo‘lgan talabi ortib borayotganligi bilan izohlash mumkin.

Xususan, masalaning mohiyatini yanada teranroq anglash uchun mamlakat iqtisodiy hayotida ta’lim sohasining o‘rniga baho berish mumkin. Buni umumiy tarzda ta’lim xizmatlarining mamlakat YAIMdagi ulushidagi o‘zgarishlarda ham ko‘rish mumkin (1-jadval).

1-jadval

O‘zbekiston Respublikasida YAIM va ta’lim sohasidagi xizmatlarning 2010-2020 yillardagi dinamikasining qiyosiy tahlili [7]

Yil-lar	Mamlakat YAIM, mlrd. so‘m.	YAIMning o‘sish sur’ati, %	Ta’lim sohasidagi xizmatlar hajmi, mlrd. so‘m.	Ta’lim sohasidagi xizmatlarning o‘sish sur’ati, %	YAIMda ta’lim sohasidagi xizmatlarning ulushi, %
1	2	3	4	5	6
2010	74 042,0	100,0	763,1	100,0	1,0
2011	96 949,6	130,9	1027,4	134,6	1,0
2012	120 242,0	162,4	1385,3	181,5	1,1
2013	144 548,3	195,2	1793,0	235,0	1,2
2014	177 153,9	239,3	2154,4	282,3	1,2
2015	210 183,1	283,9	2681,4	351,3	1,3

ROZIQOVA M.M.
Maktab direktori faoliyatini samarali tashkil etish funksiyalari 263
MUKHAMMADRASUL SON OF TALIBJON.
Factors for providing high speeds of economic growth 266
MIRZAYEV A.T., ORTIQOV S.M.
Aholi bandligi ko‘rsatkichlari iqtisodiy-statistik tadqiqida zaruriy ko‘rsatkichlar tizimini takomillashtirish yo‘nalishlari 268
ТУРАБОЕВА Ф.
Оценка влияния рынка труда на уровень безработицы в республике узбекистан 271
Xomidov Q.Q., EGAMBERDIYEV I.Sh.
O‘zbekistonda samarali bandlikka erishishda qishloq axolisini ish bilan taminlashning strategik ahamiyati 272
SOLIYEV X.X., RAXIMOVA K.N.
Samarali bandlik va aholi turmush farovonligini oshirish hamda inson kapitalini rivojlantirish 276
УСМАНОВА З.М.
К проблемам совершенствования механизма управления персоналом и развитие человеческого капитала 278
DADAJONOVA Ch.V.
Mamlakatimizda aholi bandligi va farovonligini oshirishda iqtisodiyotga ta’siri 281

3-SHO‘BA. HUDUDLARNING MUHANDISLIK-KOMMUNIKATSIYA VA IJTIMOIY INFRATUZILMA TIZIMINI HAMDA XIZMAT KO‘RSATISH VA SERVIS SOHALARINI RIVOJLANTIRISH

DOSCHANOV T.D.
O’zbekistonda turizm sohasida turistlar xavsizligini ta’minlash 284
ЮЛЧИЕВ А.О., *МАТКАБИРОВ*.Ш.И.
Основные направления развития транспортных услуг 287
MIRSODIQOV A.T.
Logistika tuzilmalarining mohiyatiga yondashuvlar va logistik zanjirlar shakllanishi 289
ТЕШАБАЕВА О. Н., САЙДАЛИЕВА М.Д.
Перспективные направления организации сферы услуг в Узбекистане 293
ЮЛЧИЕВ А.О., ИСМОИЛОВ Ф.И.
Модернизация и диверсификация – приоритетная задача сельского хозяйства Республики Узбекистан 295
ARZIMATOV B.Z.
Turizm sohasida klasterlarning rivojlantirishning ahamiyati 297
ARZIMATOV B.Z., ASQAROVA R.N.
O‘zbekistonda turizmni rivojlantirish va uning istiqbollari 299
АШУРОВ Ш.Ш.
Управление рациональным использованием природных ресурсов в экономике 301
ASHUROVA M.SH.
The role of tour operators in the system of economic relations 304
AXMADALIYEVA M.K.
Qurilish materiallarini ishlab chiqarishda uy joylar tomonidan berilayotgan talablar tahlili 306

UMRONOV E.S.
Turistik korxonalarda tadbirkorlik raqobatbardoshligini shakllantiruvchi omillar va mezonlar 308
HUDAYBERDIYEVA N.N.
Assessing the effectiveness of management of innovative processes in service enterprises 311
KOMILOV D.
Turizm bozori diversifikatsiyasining o‘ziga xos xususiyatlari 315
MAXMUDJON Q.R.
Turizm infratuzilmasiga e'tibor hamda uni rivojlantirish istiqbollari 317
FAYZULLAYEV N., SAUROVA I.I.
Xorazm turizmi rivojlanishida investitsiyalarni joriy etish va baholash 320
IBRAGIMOV J.B., KADIRBERGENOVA SH.U.
Xorazm viloyatida gastronomiya turizmini rivojlantirish xususiyatlari 324
MIRZAYEVA KH.
Development of mental processes of children of junior school age 330
XO‘JAYEVA N., JUMANIYAZOVA R.
Turistlarni ovqatlantirish sohasida mijozlarning sharhlari bilan ishlash jihatlari 333
NOSIROV I.A., UMAROV S.S.
Organization of a training sustem for team management in the service sector 336
OLTAYEV SH.S.
Xizmat ko‘rsatish sohasini rivojlantirish – aholi bandligini ta’minlashning muhim omili 338
MATYAKUBOV U.R., QURBANOV F.B.
Italian experience in developing of agritourism in rural areas 342
ISMOILOVA S.
Mahalliy budjet mablag‘laridan foydalanishning samaradorligi tahlili 345
AKBAROV V.A.
YAngi O`zbekistonda iqtisodiyotni rivojlantirishda kapital bozorining ta`siri 347
JO‘RAYEVA N.Q.
Uy-joy kommunal sohasi korxonalari raqobatbardoshligiga omillar ta’sirini baholash 350
XAMIDOV E.T.
Turism oqimlarining iqtisodiyotga ta’siri 354
A’ZAMOV S.M., AXMADJONOV M.M.
Korxona inqirozini oldini olishda personalni boshqarish mexanizmini takomillashtirish 356
ESHONOV M.X.
O‘zbekistonda zamonaviy sug‘urta 359
G‘ANIBAYEV I.SH.
Avtomobil transporti korxonalari xarajatlari auditining huquqiy asoslari va vazifalari 362
DILMONOV Q.B.
Xizmat ko‘rsatish sohasini strategik rivojlantirishda innovatsiyalardan foydalanish masalalari 366
MIRZAKARIMOVA M.M., YURSUNOVA M.A.
YAngi O‘zbekistonda inson qadrini ulug’lashda xizmat ko’rsatish sohasining o’rni 369
OCHILOVA H.N.
Oliy ta’lim xizmatlari samaradorligini oshirishda korrelyatsion-regression tahlili 371
PAYAZOV M.M.
Temir yo‘l transport xizmatlari islohotlar mamlakatimiz taraqqiyotiga xizmat qilsin 377
RO‘ZMETOV B.SH.
Turizmda madaniy xizmatlar ko‘rsatishda muzeylar faoliyati va ularni rivojlantirish imkoniyatlari 379

РУСТАМОВА М.М., АБДУЛЛАЕВА Ш.
Развитие системы инженерно-коммуникационной и социальной инфраструктуры регионов, а также сферы услуг и обслуживания 382
SUFIYEV R.A.
Fermer xo'jaliklarida mahsulot yetishtirish bo'yicha servis-xizmat ko'rsatish tizimini takomillashtirish 385
HAMIDOV S.K.
Turistik destinatsiyalarning raqobatbardoshligini boshqarish jarayonlarini takomillashtirish 387
TOXIROV J.R.
Inson kapitalini rivojlantirishda ta'lim xizmatlar sifatini oshirish masalalari 390
HAMIDOV S.K.
Turistik destinatsiya faoliyatini boshqarish jarayonlari rivojlanishining nazariy jihatlari 393
UMAROV I.YU., RUSTAMBEKOV X.M.
Qayta tiklanuvchi muqobil energetika rivojlanishining ijtimoiy va iqtisodiy jihatlari 396
UMAROV O.Q.
Dunyo amaliyotida birinchi 399
УСМОНОВ М.М.
Вопросы подготовки квалифицированных кадров для сферы услуг 401
XOLMATOV B.A.
OTMlar ta'lim xizmatlaridagi zamonaviy trendlar 403
XUDAYBERDIYEVA N. N.
Xizmatlar sohasida innovatsion faoliyatni tashkil etish va boshqarishning nazariy-uslubiy jihatlari 406
ALIJONOV A. M., RAXIMOVA K.N.
Hududlarning muhandislik-kommunikatsiya va ijtimoiy infratuzilma tizimini hamda xizmat ko'rsatish va servis sohalarini rivojlantirish 409
IBRAGIMOV J.B.
O`zbekistonda gastronomiya turizmini rivojlantirishda xorij tajribasidan foydalanish (Yaponiya davlati misolida) 411

4-SHO'BA. TADBIRKORLIK FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISH ORQALI IQTISODIY MUNOSABATLARDA ERKIN BOZOR TAMOYILLARINI JORIY ETISHNI KENGAYTIRISH

YULDASHEV D.T.
Oilaviy tadbirkorlikning raqobatbardoshligini oshirish yo'llari 416
ACHILOV A.N., XAKIMOVA SH.T.
Aholi tadbirkorligini rivojlantirish istiqbollari 418
ISMOILOVA S.
"Budjetdan ajratiladigan mablag'lar"mi? yoki "budjetdan moliyalashtirishmi?" 421
MIRZAYEV A.T., XAMDAMALIYEVA M.M.
O'zbekistonda tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish va uni investitsiya bilan ta'minlashning o'ziga xos xususiyatlari 422
ERMATOV A.A.
Noaylanma aktivlarni mhxs bo'yicha hisobga olish 426
RAXIMOVA K.N.
Ekobiznes faoliyatining dolzarbligi va o'zbekistonda tashkil qilinishi 428